

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2008-1-45
Karar Sayısı : **09-41/999-256**
Karar Tarihi : 9.9.2009

10 **A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER**

Başkan : Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI (Başkan V.)
Üyeler : Mehmet Akif ERSİN, Doç. Dr. Mustafa ATEŞ,
İsmail Hakkı KARAKELLE, Doç. Dr. Cevdet İlhan GÜNAY,
Murat ÇETİNKAYA, Reşit GÜRPINAR

B. RAPORTÖRLER: Yeşim AKCOLLU OĞUZ, Salim AYDEMİR, Metin PEKTAŞ

C. BAŞVURANLAR: - Gizlilik talebi bulunmaktadır.

- 20 - Eryağ Erciyes Yağ Sanayi A.Ş.
Erkilet Yolu 5.Km. Kayseri
- Liberal Demoktad Parti
Meşrutiyet Cad. No:23/4 Kızılay/Ankara

D. HAKKINDA ÖNARAŞTIRMA

YAPILAN : BOTAŞ Boru Hatları İle Petrol Taşıma A.Ş.
Bilkent Plaza A2 Blok 06800 Bilkent/Ankara

30 **E. DOSYA KONUSU:** BOTAŞ Boru Hatları İle Petrol Taşıma A.Ş.'nin, uyguladığı fiyat politikası ile 4054 sayılı Kanun'un 6. maddesini ihlal ettiği iddiasına yönelik 14.8.2008 tarih ve 08-50/750-305 sayılı Kurul kararı çerçevesinde 2008 yılının son altı ayına ilişkin fiyat hareketlerinin değerlendirilmesi.

F. İDDİALARIN ÖZETİ:

24.4.2008 tarihli ve gizlilik talepli şikayet başvurusunda özetle;

- 40 - Şikayetçinin, BOTAŞ Boru Hatları İle Petrol Taşıma A.Ş. (BOTAŞ) tarafından devredilen ithalat sözleşmelerinin bir kısmını devralan özel teşebbüslerden biri ile 15.3.2006 tarihinde doğal gaz tedarikine ilişkin sözleşme imzaladığı,
- Şikayetçinin 15.12.2006 ve 5.6.2007 tarihlerinde revize edilen bu sözleşme çerçevesinde doğal gazın toptan satışı konusunda faaliyet göstermeye ve ilgili pazarda yatırımlar yapmaya başladığı ve dolayısıyla şikayetçinin doğal gaz toptan satışı pazarında BOTAŞ'ın rakibi haline geldiği,
- Doğal gaz alış maliyetinin gas oil, ağır fuel oil ve hafif fuel oil fiyatlarındaki değişimlere bağlı olarak üç ayda bir tespit edildiği, söz konusu tespit sırasında da son altı aylık fiyat ortalamalarının dikkate alındığı ve maliyetlerin dolar kuru üzerinden olduğu,
- Dolar kurunun 1.Ocak – 31.Mart tarihleri arasında %10 arttığı, buna ek olarak Ekim 2007- Mart 2008 tarihleri arasında petrol fiyatlarının %26 arttığı ve petrol

50 fiyatlarındaki bu artışın doğal gaz satış fiyatı üzerindeki etkisinin %12 olması gerektiği, ancak tüm bu gelişmelere rağmen BOTAŞ'ın satış fiyatlarında herhangi bir artış meydana gelmediği,

- Ocak-Nisan 2008 tarihleri arasında BOTAŞ'ın satış fiyatlarının, şikayetçinin doğal gaz alım fiyatının dahi altında gerçekleştiği

ifade edilerek, doğal gaz toptan satışı pazarında hakim durumdaki BOTAŞ'ın, alış fiyatından daha düşük fiyat ile doğal gaz satmak suretiyle yıkıcı fiyatlandırma uygulamak suretiyle 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 6. maddesini ihlal ettiği,

60 Liberal Demokrat Parti'nin 31.12.2008, Eryağ Erciyes Yağ Sanayi A.Ş.'nin de 5.1.2009 tarihli şikayet başvurularında ise, doğalgaz tedariki piyasasında tekel konumunda olan BOTAŞ'ın bu konumunu kötüye kullanarak fiyatları tek taraflı olarak yüksek belirlediği ve döviz kuru ile dünya fiyatlarından kaynaklanan indirimleri nihai fiyatlarına yansıtmadığı gerekçesiyle 4054 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerine aykırı davrandığı iddia edilerek Rekabet Kurumu'nun gerekli tedbirleri alması talep edilmektedir.

G. DOSYA EVRELERİ: Kurum kayıtlarına 24.4.2008 tarih ve 2484 sayı ile intikal eden gizlilik talepli şikayet başvurusu üzerine düzenlenen 12.6.2008 tarih ve 2008-1-45/İİ-08-FYA sayılı İlk İnceleme Raporu, 20.6.2008 tarih ve 08-40 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek konu hakkında 08-40/536-M sayı ile önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir. Yürütülen önaraştırma sonucunda düzenlenen 7.8.2008 tarih ve 2008-1-45/İİ-08-FYA sayılı Önaraştırma Raporu, Rekabet Kurulu'nun 14.8.2008 tarih ve 08-50 sayılı toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

70 Bu karar çerçevesinde, 2008 yılının ikinci altı aylık dönemindeki doğalgaz fiyatlarının izlenmesi amacıyla BOTAŞ'a gönderilen yazılar ile anılan döneme ilişkin olarak bilgi istenmiş ve BOTAŞ'ın muhtelif cevabi yazıları 7.10.2008 tarihinden başlamak üzere en son 6.8.2009 tarihinde Kurum'a gönderilmiştir.

Bunun yanı sıra Kurum kayıtlarına 31.12.2008 tarih, 8469 sayı ve 5.1.2009 tarih, 22 sayı ile intikal eden şikayet başvuruları üzerine hazırlanan 12.8.2009, 2008-1-45/BN-09-FYA sayılı Bilgi Notu, 25.8.2009, REK.0.05.00.00-110/164 sayılı Başkanlık Önergesi ile 09-41 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ: İlgili raporda,

- BOTAŞ'ın, Önaraştırma dönemi ve sonraki süreçte incelenen, 2007 ve 2008 yıllarındaki fiyatlama davranışlarının, yıkıcı fiyatlama olarak değerlendirilemeyeceği, bu nedenle BOTAŞ hakkında soruşturma açılmasına gerek bulunmadığı ve şikayetin reddedilmesi,
- Eryağ Erciyes Yağ Sanayi A.Ş. ve Liberal Demokrat Parti tarafından gönderilen şikayet başvurularının reddedilmesi

gerektiği ifade edilmektedir.

90

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. Yıkıcı Fiyat Değerlendirmesi

14.8.2008 tarih ve 08-50/750-305 sayılı Kurul kararı uyarınca BOTAŞ'ın 2008 yılının ikinci altı ayına ilişkin tüm gelir, maliyet ve kar kalemleri incelenmiştir. Anılan Kurul kararına ilişkin Önaraştırma raporunda 2007 yılının tüm ayları, 2008 yılının ise ilk altı

aylık dönemi için oluşturulan 4 farklı durum, 2008 yılının ikinci altı ayı için de oluşturularak fiyat-maliyet analizi karşılaştırmalı olarak gerçekleştirilmiştir.

100 Fiyat-maliyet karşılaştırmalı analizi yapılırken; BOTAŞ Doğal Gaz Satış Dairesi'nden alınan aylık bazda tüm müşterilere yapılan satışların "Ağırlıklı Ortalama Satış Fiyatı (AOSF)", Doğal Gaz Alım Dairesi'nden alınan aylık bazda üretilen ve ithal edilen doğal gazın "Ağırlıklı Ortalama Alım Fiyatı (AOAF)", Finansman ve Muhasebe Dairesi'nden alınan aylık bazda dolaysız ve dolaylı gider kalemlerinden oluşan "Fonksiyonel Maliyetler" kullanılmıştır.

Analiz kapsamına üzerinde durulan 4 farklı durum aşağıdaki şekilde açıklanabilir:

1. Durum: BOTAŞ'ın Muhasebe Hesaplarından Doğrudan Alınan Rakamlara Dayanılarak Oluşturulan Tablolar

110 BOTAŞ'ın mali tablolarına bakıldığında, AOSF, AOAF ve fonksiyonel maliyet kalemlerinin, doğal gaz satış, iletim, LNG terminali ve depolama (Egegaz ve TPAO'ya ödenen bedeller) maliyetleri bazında ayrı ayrı hesaplandığı görülmektedir. 1.Durumda BOTAŞ'tan alınan rakamlar, BOTAŞ'ın kendi hesap düzeninde tablolara yansıtılmıştır.

2. Durum: BOTAŞ'ın Muhasebe Hesaplarına Doğru İletim Bedellerinin Yansıtıldığı Tablolar

120 BOTAŞ'ın toptan satış faaliyeti ele alındığında, doğal gazın alımına ilişkin her türlü maliyetin, yani Marmara Ereğlisi LNG terminalinde doğal gazın sıvılaştırılarak boru hattına verilmesi veya oradaki LNG'nin toptan satılmasına ilişkin maliyetlerin, başka şirketlere ait olan depolama tesislerine ödenen bedellerin hesaba alınması çok doğaldır. Fakat BOTAŞ'ın toptan satış faaliyeti ile iletim faaliyeti hesap ayrıştırmasına tabi tutulmuştur, dolayısıyla iletim ve toptan satış faaliyetlerinin gelir ve giderleri ayrı tablolarda yer almalıdır. Oysa BOTAŞ'tan alınan toptan satış faaliyetine ilişkin mali tablolarda yer alan "iletim" başlığı altındaki maliyet kalemlerinin toptan satış faaliyeti ile alakalı olan iletim gideri değil, BOTAŞ'ın ayrı bir hesap/muhasebe düzeninde yer alması gereken ve BOTAŞ'ın Doğal Gaz İşletmeleri Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülen iletim faaliyetine ilişkin gider olduğu tespit edilmiştir.

Halbuki Doğal Gaz İşletmeleri Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülen iletim faaliyeti, BOTAŞ'ın toptan satış faaliyeti ve toptan satış faaliyeti gerçekleştiren başka şirketlerce (Shell, Aksa, vb) ortak olarak kullanılmakta, söz konusu iletim faaliyetine ilişkin maliyetler ayrı hesaplanmakta ve söz konusu faaliyetin gelir kalemini de sadece BOTAŞ'ın toptan satış biriminden aldığı bedeller değil, aynı zamanda diğer kullanıcılardan aldığı bedeller de oluşturmaktadır.

130 Dolayısıyla 2. durumda, BOTAŞ'tan alınan ve hesap ayrıştırması yolu ile toptan satıştan ayrıştırılmış olan iletim faaliyetinden Doğal Gaz İşletmeleri Bölge Müdürlüğü'ne ait olan maliyet rakamları çıkarılıp, yerine BOTAŞ'ın toptan satış için söz konusu müdürlüğe ödediği iletim bedelleri (iletim bedeli –iletim kapasite bedeli, iletim hizmet bedeli- ve sevkiyat kontrolüne ait bedeller –sistem dengelemesine katılım bedeli, kesinti dengeleme bedeli, hizmet kesinti bedeli-) eklenmiştir.

3. Durum: BOTAŞ'ın Muhasebe Hesaplarına Doğru İletim Bedellerinin Yansıtıldığı ve EÜAŞ/HEAŞ/YİD/Yİ Hariç Tablolar

140 14.8.2008 tarih ve 08-50/750-305 sayılı kararının "İlgili Ürün Pazarı" kısmında belirtildiği üzere, doğal gaz ile çalışan EÜAŞ ve bağlı ortaklığı (HEAŞ), YİD ve Yİ santrallerine doğal gaz satışı sadece BOTAŞ tarafından gerçekleştirilmekte ve söz konusu alana başka toptan satış şirketlerinin girmesi mümkün olmamaktadır.

Dolayısıyla yeni toptan satış şirketleri sadece EÜAŞ/HEAŞ/YİD/Yİ santralleri dışında kalan müşteriler için birbirleri ve BOTAŞ ile rekabet edebileceklerdir.

2007 yılına ait toptan satış fiyatlarına dair 1006 sayılı EPDK kararının 12 nci maddesinde; *“BOTAŞ’tan doğrudan gaz alan; Yap-İşlet-Devret ve Yap-İşlet Santralleri, Hamitabat Elektrik Üretim Anonim Şirketine ait santral, Elektrik Üretim Anonim Şirketine ait santraller mevcut sözleşmeleri sona erene kadar bu karar kapsamı dışındadır”* denilmek suretiyle bahse konu santraller için tavan fiyat konusunda bir istisna getirildiği görülmektedir.

150 Benzer şekilde, Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizmasının Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esaslar Genelgesi’nin BOTAŞ’a yönelik 8 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında; *“BOTAŞ’ın kendisinden doğrudan gaz alan; Yap-İşlet-Devret ve Yap-İşlet Santralleri, Hamitabat Elektrik Üretim Anonim Şirketi ile Elektrik Üretim Anonim Şirketine ait santrallere uygulayacağı fiyatların, 2008 yılına ait sözleşmelerdeki hükümler çerçevesinde belirlenmeye devam edeceği”* hükmü yer almaktadır.

160 EÜAŞ/HEAŞ/YİD/Yİ santralleri ile BOTAŞ arasında imzalanan sözleşmelerdeki fiyat hükümlerine bakıldığında ise, çeşitli formüllere dayanan doğal gaz satış fiyatları görülmektedir. Fakat yine sözleşmelerde yer alan “fiyat revizyon” maddeleri taraflar arasında fiyatların revize edilmesine imkan vermektedir. Söz konusu santraller BOTAŞ’tan aldıkları gazın maliyetini kendi elektrik satış fiyatlarına doğrudan yansıtılabildikleri için aldıkları doğal gazın fiyatı söz konusu şirketlerin karlarında bir farklılık meydana getirmemektedir.

2007 ve 2008 yılları içerisinde, BOTAŞ Yönetim Kurulu kararlarında da görüldüğü üzere, BOTAŞ’ın bu şirketlere uyguladığı revize edilmiş satış fiyatı, BOTAŞ’ın ağırlıklı ortalama alış fiyatı üzerine 1000 sm³ başına her ay belirli bir miktar eklenmesi ile hesaplanmıştır.

170 Bu açıklamalardan yola çıkarak, 3. durumda rekabete açık olmayan ve farklı fiyatlandırmaya tabi olan EÜAŞ/HEAŞ/YİD/Yİ santrallerine ait mali bilgilerin BOTAŞ’ın toplam mali bilgilerinden ayıklanmış hali analiz edilmektedir. 3.durum, rapor kapsamında incelenen 4 durum arasında, hukuki ve fiili anlamda rekabetçi yapıyı en gerçekçi şekilde yansıtan bu nedenle incelemede baz alınması gerektiği düşünülen tablolardan oluşmaktadır.

4. Durum: BOTAŞ’ın Muhasebe Hesaplarına Doğru İletim Bedellerinin Yansıtıldığı ve EÜAŞ/HEAŞ/YİD/Yİ/LNG/Abone Hariç Tablolar

180 Pazara yeni giren ya da pazara girmeyi planlayan teşebbüslerin potansiyel müşteri grubu içinde, dağıtım şirketleri ile serbest müşteriler bulunmaktadır. Ayrıca, toptan satış şirketlerinin doğal gaz toptan satışı yanında LNG toptan satışları yapmaları da hukuken mümkün görünmektedir. Yeterince rekabet ortamının olduğu gelişmiş bir piyasada faaliyet gösteren aktörlerin söz konusu ürün ve müşteri gruplarının tamamına hitap edebilmeleri, hukuken olduğu gibi fiilen de mümkün olabilirdi. Ancak, ülkemizde özellikle toptan satış pazarı bakımından rekabetçi bir pazara geçişte henüz sürecin başlarında bulunulması, pazara yeni giren ya da potansiyel olarak yakın gelecekte girebilecek durumdaki teşebbüslerin pazardaki payları ve dolayısıyla BOTAŞ’ın rakiplerine göre sahip olduğu konum dikkate alındığında, bahse konu teşebbüslerin gerek LNG toptan satış pazarına gerekse abonelere yönelik toptan satış pazarına girebilmeleri fiilen neredeyse imkansız gibidir. Bu durum, LNG toptan satış pazarı bakımından, BOTAŞ dışındaki teşebbüslerin gerekli depolama imkanlarının bulunmamasının yanı sıra, daha da önemlisi LNG’ye yönelik bir ithalat sözleşmeleri bulunmaması münasebetiyle bu konuda BOTAŞ’a bağımlı olmaları, bu alanda faaliyet

190 gösterebilmelerinin önündeki önemli engellerdendir. Abonelere yönelik olarak dağıtım şirketlerine yapılan toptan satış ise, talebin mevsimselliği ve yaz - kış arasındaki önemli tüketim farkı bu teşebbüslerin söz konusu müşterilere hitap etmesini güçleştirmektedir. Zira bahse konu teşebbüslerin sahip oldukları kontratlar görece oldukça düşük miktartlı olduğundan, satışlarını aboneleri de içerecek şekilde dizayn ettiklerinde, özellikle yaz aylarında kontratlardaki al ya da öde yükümlülüğü nedeniyle güçlük çekebileceklerdir.

Bu çerçevede, son bir durum analizi mahiyetinde, EÜAŞ/HEAŞ/YİD/Y'lere ek olarak BOTAŞ'ın LNG toptan satışları ile abonelere yönelik olarak dağıtım şirketlerine yaptığı toptan satışlar dışarıda bırakılmak suretiyle ortaya çıkan durum değerlendirilmiştir.

200 Önaraştırma sürecinde değerlendirilmesi yapılan zaman aralığı (2007 yılı ve 2008'in ilk 6 ayı) ile söz konusu bilgi notu kapsamında incelenen zaman aralığı (2008'in son 6 ayı) arasında, BOTAŞ'ın gelir tablolarındaki rakamları etkileyen, bazı hukuki ve hesap metodolojisi değişiklikleri yaşanmıştır. Bunlar ana olarak iki başlık altında toplanmaktadır:

İran Tahkiminin Sonuçları

BOTAŞ, 8.8.1996 tarihinde İran ile 25 yıllığına imzalamış olduğu doğal gaz alım anlaşması uyarınca İran'dan aldığı doğal gaz akışında sürekliliğin sağlanamaması, anlaşmada belirlenen kalitenin altında doğal gaz arzı ve doğal gaz fiyatında revizyon talebi olması gerekçeleriyle 2004 yılında tahkim sürecini başlatmıştır.

210 Uluslararası Ticaret Odası Tahkim Kurulu (ICC)'nda nezdinde görülen tahkim davası, 20.2.2009 tarihinde BOTAŞ lehine sonuçlanmıştır. Bu tahkim kararı gereği İran'dan alınan doğalgazın alım fiyatı geriye dönük olarak (2004 yılına kadar) revize edilmiştir ve bu revizyonla birlikte BOTAŞ ağırlıklı ortalama alım maliyetleri düşmüştür.

Revize Fonksiyonel Maliyet Rakamları

Analizlerde kullanılan fonksiyonel maliyet rakamları, BOTAŞ tarafından hesaplanırken aylık döviz kurları yerine yıllık ortalama döviz kurları kullanılmaktadır. Böyle bir hesaplama döviz kurlarında dalgalanmaların olmadığı dönemler açısından sorun yaratmazken, kurların değişken olduğu dönemlerde hesaplanan fonksiyonel maliyet rakamlarında bir miktar sapma gerçekleşmektedir. Önaraştırma kapsamında incelenen 220 dönemde (2007 yılı ve 2008 yılının ilk 6 ayı) dolar kuru durağan olduğu için bu dönem için yapılan analizde ortalama veya aylık dolar kurunun kullanılması fonksiyonel maliyetlerin hesaplanmasında önemli bir değişikliğe yol açmamıştı. Ancak dosya kapsamında incelenmekte olan 2008 yılının ikinci altı aylık döneminde, aylık döviz kurlarının önemli dalgalanmalar geçirdiği ve dolar kurunun yükseldiği görülmüştür. Bu nedenle bu döneme ilişkin fonksiyonel maliyet rakamları aylık bazda dolar kuruna¹ göre revize edilerek ilgili tablolara yansıtılmıştır.

Fonksiyonel maliyetlerin aylık dolar kuruna göre revize edilmiş olduğu gelir tabloları, İran tahkiminin sonuçlarının geriye doğru olarak aksettirildiği ve aksettirilmediği şekliyle incelendiğinde özetle aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

230 Yukarıda bahsedilen, dört farklı durumun değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan kar/zarar oranlarına bakıldığında, BOTAŞ 2008 yılında her durumda iki ayda zarar etmektedir. Bunlara ek olarak, tahkim kararı uygulanmadan önce, bir ayda 2., 3. ve 4. durumlarda; diğer bir ayda ise yalnızca 4. durumda zarar etmektedir. Tahkim kararı uygulandıktan sonra ise, tüm aylardaki zarar oranları azalmakta, kar oranları artmakta ve buna paralel olarak sadece bir ayda 3. ve 4. durumlarda zarar edilmektedir.

¹ 2008 yılının son altı ayının iletim maliyetleri de söz konusu dolar kurları üzerinden hesaplanmıştır.

Bu noktada BOTAŞ'ın alım kontratlarındaki bazı detaylardan bahsetmek yerinde olacaktır. Doğalgaz sözleşmeleri, arz güvenliğinin sağlanabilmesi açısından uzun dönemli olarak (genellikle 15-30 yıllık sözleşmeler) imzalanan sözleşmelerdir. Doğal gaz ithalat sözleşmelerinde fiyat revizyonları, çoğu zaman 3'er aylık dönemlerde sözleşmedeki formülde yer alan petrol ürünlerine dayalı ürünlerin fiyatı ve dolar kuru üzerinden yapılmaktadır. BOTAŞ'ın ithalat sözleşmelerindeki fiyat revizyonları da Ocak, Nisan, Temmuz ve Ekim aylarında gerçekleştirilmektedir. Revizyonların gerçekleştiği aylarda, özellikle petrol ürünleri ve dolara bağlı olarak fiyat artışı olan dönemlerde, hemen fiyat artışlarına adapte olmak ve tüketiciye yansıtılmak mümkün olmamaktadır. Özellikle finansal kriz, petrol arzının kısılması (örneğin OPEC kararları ile), vb gibi gelişmelerden dolayı ani olarak gerçekleşen döviz kuru ve petrol ürünleri fiyat değişikliklerine hemen satış fiyatlarına yansıtılmak neredeyse imkansızdır. BOTAŞ'ın zarar rakamlarının bazı aylarda yoğunlaşmasının başlıca sebebi budur. Nitekim ilerleyen aylarda gerekli zamlar gerçekleştirilerek kar edilmiştir.

Dolayısıyla, çok uzun dönem anlaşmalara dayanan doğal gaz ithalat piyasasında, dolar kuru ve petrol ürünleri fiyatlarına bağlı olarak, 3'er aylık periyotlarda değişen doğal gaz alım fiyatlarına BOTAŞ'ın anında cevap verememesi son derece doğaldır. Doğal gaz piyasasında faaliyet gösteren bir ithalatçının fiyat revizyonlarından dolayı bazı aylarda zarar etmesi, fakat zarar kalemlerinin süreklilik arz etmemesi ve zarar edilen ayların akabinde kar etmeye başlaması doğal gaz piyasasının doğası gereği olup, BOTAŞ'ın hakim durumunu kötüye kullanarak yıkıcı fiyat uyguladığı anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla, sektörün arz ve talep yapısı gibi özellikleri de dikkate alındığında, bu piyasa bakımından bir ay gibi kısa dönemlerden ziyade 6 aylık ya da yıllık ortalama değerler üzerinden bir değerlendirme yapılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Nitekim, ağırlıklı ortalama kar/zarar rakamlarına bakıldığında, tahkim kararı öncesinde, BOTAŞ'ın hem son 6 aylık hem de yıllık bazda ilk durumda karda iken, 3. ve 4. durumlarda zararda olduğu, 2. durumda son altı ayda zararda, yıllık bazda ise karda olduğu görülmektedir. Ancak özellikle incelemeye temel alınması gerektiği düşünülen 3. durum bakımından zarar minimal düzeydedir (6 aylık ortalama $\%(\dots)$ ve 2008 yılı ortalaması $\%(\dots)$). Diğer yandan, fiili durumu yansıtan tahkim kararı sonrası rakamlarına bakıldığında ise, 4. durum bakımından zarar durumunun azalarak da olsa devam ettiği müşahade edilmekle birlikte, ilk üç durumda kar edildiği; özellikle de hukuki ve fiili anlamda rekabetçi yapıyı en gerçekçi şekilde yansıtan; bu nedenle değerlendirmede baz alınması gerektiği düşünülen 3. durum bakımından zararın ortadan kalktığı ve kara geçildiği hususu göz önüne alındığında, BOTAŞ'ın ilgili dönemdeki fiyat uygulamasının 4054 sayılı Kanun'un 6. maddesi kapsamında yıkıcı fiyatlandırma olarak değerlendirilemeyeceği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan inceleme sırasında dikkat çeken bir diğer nokta da BOTAŞ'ın maliyet kalemleri arasında yer alan "finansman giderleri"dir. Fonksiyonel maliyetler arasında yer alan finansman giderleri önemli bir gider kalemini oluşturmaktadır. Söz konusu gider, özellikle, BOTAŞ'ın almış olduğu borçların anapara ve faiz ödemelerini kapsamaktadır. BOTAŞ, özellikle bazı kamu kurum ve kuruluşlarından (EÜAŞ, Başkent Gaz gibi) alacaklarını tahsil edemediği için çeşitli giderlerini karşılamak üzere bankalardan borçlanmaktadır. BOTAŞ'ın 2008 yılı içerisindeki finansman giderlerinin, yaklaşık olarak fonksiyonel maliyetlerinin ($\dots\dots\dots$ TİCARİ SİR.....) oluşturduğu görülmektedir. Yukarıda incelenen dört durumda, fonksiyonel maliyetler, aylara göre değişmekle birlikte, ağırlıklı ortalama satış fiyatının $\%(\dots)$ 'u ile $\%(\dots)$ 'i arasında değişen oranlardadır. Finansman giderleri de söz konusu miktarların ($\dots\dots\dots$ TİCARİ

SIR.....) yakın olduğu için BOTAŞ'ın finansman giderleri, ağırlıklı ortalama satış fiyatının yaklaşık %(....)'i ile %(....)'i arasında değişen oranlardır. Bu miktarlar, zaten düşük karlar elde etmekte olan BOTAŞ için önem arz etmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta BOTAŞ'ın fiyat ayarlamalarını yaparken finansman giderleri kalemi yüzünden de hesaplarında çok ince bir ayar yapması gerektiğidir. Dolayısıyla bu durum bazı aylarda alacaklarını tahsil edememesinden dolayı zarar rakamları yaşamasını kısmen de olsa açıklamaktadır. Yakın gelecekte Başkent Gaz, EÜAŞ gibi kamu şirketlerinin özelleştirme işlemlerinin tamamlanmasının ardından, BOTAŞ'ın özellikle kamu kuruluşlarından olan borçlarını tahsil etmesi ve finansman giderlerini azaltarak fiyat ayarlamalarını daha rahat yapması muhtemeldir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, 2008 yılının son altı ayına ilişkin olarak inceleme kapsamında olan BOTAŞ'ın tüm maliyet ve gelir kalemlerinin farklı senaryolar altında değerlendirilmesi sonucunda, BOTAŞ'ın 4054 sayılı Kanun'un 6. maddesi anlamında hakim durumunu kötüye kullanarak bir yıkıcı fiyat uygulamadığı görülmüştür.

I.2. Diğer Şikayetlere İlişkin Değerlendirme

Liberal Demokrat Parti ile Eryağ Erciyes Yağ Sanayi A.Ş.'nin şikayet başvurularında, doğalgaz tedariki piyasasında tekel konumunda olan BOTAŞ'ın bu konumunu kötüye kullanarak fiyatları tek taraflı olarak yüksek belirlediği ve döviz kuru ile dünya fiyatlarından kaynaklanan indirimleri nihai fiyatlarına yansıtmadığı gerekçesiyle 4054 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerine aykırı davrandığı ifade edilerek Rekabet Kurumu'nun gerekli tedbirleri alması talep edilmektedir. Bu şikayetçilere gönderilen 24.2.2009 tarihli yazılarda,

- BOTAŞ tarafından uygulanan doğalgaz fiyatlarının 2008 yılı içerisinde Rekabet Kurumu bünyesinde yürütülen bir önaraştırmanın konusu olduğu,
- Söz konusu önaraştırmada, BOTAŞ'ın yıkıcı fiyat yaptığına ilişkin bir şikayet üzerine, anılan şirketin 2007 yılı ile 2008 yılının ilk altı ayına ilişkin olarak doğalgaz maliyet ve fiyatlarının incelendiği,
- Rekabet Kurulu'nun bu önaraştırma sonunda aldığı 14.8.2008 tarih, 08-50 sayılı kararda, mevcut aşamada soruşturma açılmasına gerek olmadığına karar verdiği ve BOTAŞ'ın 2008 yılının ikinci yarısındaki fiyatlama stratejisinin izlenmesini öngördüğü,
- 2008 yılının ikinci yarısına ilişkin olarak yürütülen incelemenin ise henüz sonuçlanmadığı,
- Bu incelemenin sonuçlanmasıyla birlikte, bu şikayetlerin konusunu oluşturan hususların da açıklığa kavuşacağı

ifade edilmiş ve şikayetlerin söz konusu inceleme kapsamında değerlendirilerek sonucun kendilerine bildirileceği belirtilmiştir.

Söz konusu şikayet dilekçelerinde BOTAŞ'ın uyguladığı fiyatların aşırı olduğu iddia edilmektedir. Ancak, yukarıda yer verilen fiyat ve maliyet bilgileri değerlendirildiğinde, BOTAŞ'ın satış fiyatlarının belirli aylarda maliyetlerinin dahi altında kaldığı ve yıllık bazda maliyetlerini ancak karşılar bir durumda olduğu görüldüğünden, aşırı fiyata ilişkin söz konusu şikayetlerin de, ilgili önaraştırma ve izleme dönemi neticesinde alınacak olan işbu karar kapsamında değerlendirilerek reddedilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

J. SONUÇ

Düzenlenen rapora ve dosya kapsamına göre, BOTAŞ Boru Hatları İle Petrol Taşıma A.Ş.'nin, 2007 ve 2008 yıllarındaki fiyatlamada davranışlarının, yıkıcı fiyatlamada olarak değerlendirilemeyeceğine; bu nedenle adı geçen teşebbüs hakkında 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi çerçevesinde soruşturma açılmasına gerek olmadığına, şikayetlerin reddine OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.